

épp a magam mozgatórugói után nyomozok, próbálok szigorú lenni. Hogy végre tisztán lássam magam!

Úristen. Ez most betalált. Gyakorlatilag minden igaz. (Ehhez nehéz bármit is hozzátennem. A kurtizán asszociáció, nyilván, nem származhat tőlem, de ennyire pontosan akkor se lehetne valakit leírni, ha közben a fényképét nézné.)

Maradva a Varázshegynél: a regény két ideológusa, Settembrini és Naphta teljes egyetértésben legyintenek ezekre a szokatlan portrékra: ők ebben szintiszta spiritizmust látnának, márpedig a felvilágosodás oldalvívén felevenítkelő spiritualizmus (teozófia, antropozófia, okkultizmus stb.) legalább annyira vállalhatatlan volt az egyre szigorúbban szakosodó, racionális humán- és társadalomtudományok számára, az egyházak szemében pedig minden „mágia” a sátánnal cimborál. A 19. század második felében Európából Európába, főleg Németországba átszivárgó okkultizmus prófétái olyan mértékben túljátszották a performanszaikat, hogy (durva közelítéssel) megérdemelten váltak közneveltség tárgyává, de legjobb esetben is a tudomány mostohagyerekeivé, ahogy egy Heather Wolfram nevű kitűnő szerző fogalmaz. És, persze, a tudás/megismerés jogáért folytatott vesztés harcból, az „ariozofia” a perifériáról érkezve lassan összebútorozott a modernitás másik zabigyerékével, a náciizmussal, megkísértette egymást a két vállalhatatlan ideológia, majd a második világháború után, a hatvanas években, a legváltozatosabb formákat öltve bukkant fel a mindenkor alternatív mozgalmak háttéreszméjeként. Közép- és Kelet-Európában, de még a Szovjetunióban is az államszocializmus idején földalatti teozófus és antropológus sejtek pátyolgatták az „okkult tudományok” emlékeztetőt, majd a rendszerváltás után a new-age-dzsel kevert ezoterikus misztifikációkkal vigasztalta magát a populáció jelentős része az egyre követhetlenebb változások közepette: ez lett a legmasszívabb alternatív ideológia a mindent átható társadalmi anómia közegében. És, nyilván, a tömeges szkepszis kiterjedt mindenre, ami hivatalos, mainstream – a történelemtől a táplálkozásig, a betűhasználattól (vö. rovásírás) az igazságszolgáltatásig, az egyháztól a gyógyászatig, a közgazdaságtól a fizikáig stb. –, a tudás hegemóniájára törő narratívák elvesztették a tekintélyüket, hiszen az ellenségesnek tekintett mindenkor hatalommal hozzák hírbe.

Csak hogy amikor Nádját hallgatjuk, félretehjük az ideológiát, üdvtant, hitet, életmódot, társadalmi narratívát, auralitást, nem merülhet fel az üzérkedési szándék, a hatalmi játszma gyanúja, vagyis nem szkepszis, hanem fajejűség lenne eltekinteni attól, hogy „valami tényleg létrejön”, ráadásul olyan „valami”, amiből nem sétálhatunk ki, mint Mann hőse a szeánszról. Nádja portréiban az emberekhez társított képzetek pontosak, legalábbis semmiképp sem olyanok, amiket sem én, mint az őket ismerő közvetítő, sem ők maguk természetükkel ellentétesnek mondtak volna. Tény, hogy minél pontosabban ismerem az illető magánéletét, annál „nyitottabb” Nádja előtt. De ez csak tendenciájában igaz, a részletekben nem feltétlenül. Ez két lehetőséget vet fel: 1. Amennyiben az én agyamból szűri le a képzeteket, kiderülne, hogy meglepően kreatív vagyok a metaforagyártás terén; akkor a kérdés csak az, hogyan jut be oda, és milyen formában veszi át a képzeteket. És még mindig hiányzik a magyarázat arra, honnan tud arról, amiről én nem: például az egészségre vonatkozó részleteket, vagy miből érezte meg JA terheességét, bár itt előfordulhat, hogy emlékezetem valamely zugából és elő kimondatlan

következtetéseket, létező, de elfojtott tartalmakat, sejtéseket, téveszméket stb. 2. Rajtam, a közvetítőn keresztül tényleg eljut valamihez, ami ezeket az embereket megmutatja neki? Ezt a józan ész nevében meg kellene tagadnunk, ha meg nem, akkor mi az, és hogy jut el hozzám?

Az agyfejtés és távolbalítás technikai részének magyarázata továbbra is a természettudomány illetékességi körébe tartozna, bár az említett von Schrenck-Notzing báró már 1891-ben megállapította a „Fizikai kutatások társaságának közleményében”, hogy „amennyiben igaz, hogy az egyik agy hatni tud a másikra az ismert érzékszervek közbeiktatása nélkül, akkor ez a felfedezés korszakos jelentőségű, és messzire vezethet”. Azóta minden nagyhatalmat megkísértett az úgynevezett „para” jelenségek kvázi-titikos kutatásának a lehetősége, de ezek a 90-es évekre egytől-egyig elhaltak. Feltehetően belátták, hogy semmiféle hadászati célra nem használhatók, a gyógyászatban semmivel sem hatékonyabb a tablettánál (sőt...), a jövőről csupa badarságot mondanak, és ezen túl meg elég szertelenek, nehezen intézményesíthetők, így adóztatni is körülményes őket. A léleklátás megmaradt a szegények pszichoanalízisének, kikerült a tudomány érdeklődésének fősodrából. Ez ráadásul egybeesett a globális hálózatok igényének felmerülésével, műszaki megvalósításával, és a transzcendens, ahogy Umberto Eco a *Foucault-ingában* megfo-

galmazta, fokozatosan átköltözött a cybertérbe: Annuska és Aszibe „mágikus segítői” és „lélekvezetői” új szerepre találtak egy globális hálózatos információáramlásban. De legalábbis kiverekedtek magukat abból az evolucionista gettóból, amit Lévi-Strauss és a (vallás)szociológia klasszikusai a „mágiának” szántak.

A kérdés tehát semmiképp sem az, hogy létezik-e ilyesmi, és ha már egyszer igen, akkor hogyan működik, hanem az, újírja-e egy ilyen jelenség megértése a szellemi közegünket alkotó történetek jelentős részét, meg kell-e foltozni azt a hálót, amit Clifford Geertz szerint az ember (pókként) jelentésekből maga köré fon, hogy legyen mibe kapaszkodnia, vagyis nevezzük a nevé: a kultúrát, és ezen belül is a vallásokat és hiedelmeket, az összes számánál, mágussal, karizmatikus vezetővel, misztikus szenttel és prófétával együtt. Vagy ne is menjünk ilyen messzire: képes-e a három német úriember által a 19. században körvonalazott, azóta diadalmas és modernizáló „életelmélet” szembesülni azzal, hogy létezhetnek párhuzamos megismerési és kommunikációs formák, melyek korról korra és kultúrától kultúrára új küllemet öltve túlélnek, vagy továbbra is csak azt hajlandó észrevenni, aminek a működésére ön maga számára elfogadható téziseket tud kimondani.

Egy kicsit azért szkeptikus vagyok.

SZÉCSI NOÉMI

A világ vége

A hatvan körüli férfi egy szál ingben ácsorog a liftben, amikor beszállok. Ősz haja és szakála van, mint a Mikulásnak.

– Hideg van – indítványozom a témát a tíz emeletig tartó utazásra.

– Ilyenkor már nappal is fagy – feleli a kanadai tél teljesítményére büszkén. Összehúrom magamon a polárkabátot, majd végigmérem az ő lenge öltözetét:

– Nem fog így fájni?

– Csak táncolni megyek a sarki bárba – magyarázza a fehér hajához illő vidámsággal.

Vagy a lifttel süllyedünk, vagy a kozmopolita szuperegóm alatt rejtlő kelet-európai tudatalatti rándult összeijedtében: szabad ezt? De a rándulás csak egy pillanatra tart, mint minden olyan alkalommal, amikor gondtalan és felszabadult embereket látok, akik azt csinálják, amihez kedvük van. Visszanyerem az önuralmam, földet érünk. Némán, de udvariasan mosolyogva ballagunk a kijárat felé. Ha este hat után megyek le tejért, a toronyházunk bejáratától jobbra eső első kirakatban mindig ezüstflitertes ruhába bújt nagydarab alakok hátát látom, körömpipőtől megfeszülő izmos férfivádlakat, körülöttük félkörben felszejlő közönséget.

Liftből útítársam a transzvesztitabárnál leválik, én a helyi melegközösség fútcáján átkelve – sűrűn előfordul bárók és szexshopok, szívárványos zászlók, szexi rendőrflúk és kigyúrt lányok a tűzfalakra festve – folytatom az utam a hangárszerű szupermarketbe, ahol végén és vegetáriánus, laktóz- és gluténmentes, nem bio, de főleg bio, teljes kiőrlésű, cukormentes, tejmentes, lisztmentes és energiamentes, amúgy pedig a világ minden pontjáról származó, és felőlem nézve többnyire egzotikus konyhákhoz szükséges áruk között válogathatok. Együtt sodródva az örökbefogadott gyermeküket terelgető melegpárokkal, jól-rosszul lemosott sminkű transzférfiakkal, idősebb ázsiai nőkkel, ránézésre indiai és

afrikai eredetű diákokkal, etnikailag úgyszintén meglehetősen sokszínű, rendületlenül udvarias és jókedvű pénztárosoknál fizetve.

Nem vitás, kissé világvége hangulat van.

Mert itt, Toronto belvárosában már vége van a fehér, heteroszexuális középosztály és a hagyományos családok uralmának, meg az európai származású ember fensőbbiségének a világban. Lelkileg nem rendít meg annyira, mint kellene.

Mert „ostoba kurva” vagyok – ahogyan az internetes trollok célratorően megfogalmaznák hasonló esetekben –, „akiből már az életosztón is kivessztek”. De nem elsősorban azért. Ha az ember Kelet-Európában született, és nem fogékony a kompenzációs nacionalizmusra, akkor eleve a teremtés veszteségének érzi magát, ezt szívta magába az undorítóan gejl szocialista óvodai kakaóval. Ráadásul nő is vagyok, jobban megszoktam, hogy nem a világ urai közé tartozom.

Pedig biciklire ültem. A nők ugyanis biciklin érkeztek meg az emancipációba, ezt éppen a feministákat gúnyoló 19. századi ábrázolások értették meg velem. Ime egy 1895-ös sztereotípiá – vagyis két egymás mellé nyomtatott, látszólag egyforma, de egy sajátos lencsén át nézve háromdimenzióssá váló fénykép – a torontói bohapiacról: a gyerekek a padlón játszanak, omlik a vakolat, de a nő, ahelyett hogy rendet rakna, biciklizni megy. És előtte még van képe kipucoltatni a cipőjét a mosás előtt ácsorgó férjével... Aztán egy másik: a férfi házimunkát végez, a nő biciklin a dolgára siet. Egy harmadik: a férfi mosogat, a nő meg olvas, de azért ott van letámasztva mellette a bicikli...

Persze sokkal bizarrabb úgy olvasni arról, hogy odahaza a konzervatív politikusok leparancsolnák a nőket a szimbolikus bicikliről, hogy egy észak-amerikai nagyváros melegnegyedének peremén, egy transzvesztitabár mellett lakom. Az egyik barátom váltig állítja, hogy ott-

SZÉCSI Noémi
Finnugor vámpír
Európa, 2002

Kommunista Monte Cristo
Európa, 2006

Utolsó kentaur – társadalmi lektűr
Ulpius ház, 2009

Nyughatatlanok
Európa, 2011

Gondolatolvasó
Európa, 2014

(Fehér Bélával)
Hamisgulyás
Hadikönyha
a 20. századi Magyarországon
Helikon, 2015

(Géra Eleonórával)
A budapesti úrnő
magánélete

(1860–1914)
Európa, 2015

„A világ mint nyelvlecke”
Magyar Lettre Internationale, 99

hon a tévében – lássa, aki nem vak, hallja meg, aki nem süket – a testvér fontosságáról szóló reklámot sugároznak. Ez őt mint későharmincas, önhibáján kívül egyedülálló és gyermektelen nőt nyugtalanítja – bizonyára éppen ezzel éri el a célját a társadalmi hirdetés.

Engem is nyugtalanít. Nem tettem eleget állampolgári kötelességemnek, csak egyetlen gyermeket szültem, azt is teljesen véletlenül, mindenféle előzetes társadalmi megfontolás nélkül. A középosztályban születő gyerekek tábora Magyarországon a népes roma családok, Nyugat-Európában pedig várhatóan a bevándorlók közösségei pótolhatják ki, mert a magamfajta már nem lehet számítani: biciklire szálltam, kitekertem vele a szakadékok szélére, és most bámulok a tatóngó mélységbe. Ám a belém ültetett lelkiismeret-furdalás ellenére sem vagyok már képes hátrafelé tekerni.

Pedig felemelő lehet azt érezni, hogy az ember tesz valamit az emberiségért. Pár napja a Joker-arcú amerikai nők egyike beszélt a tévében: túlbotozott, agyonplasztikázott, szinte nem is emberi lény, hiszen az nem lehet, hogy egy hatvan éves nő úgy nézzen ki. A vegetarizmus áldásainak tudja be kortalan külsejét, majd önmagát vállon veregetve kifejti, hogy a húsfogyasztás mellőzésével még a bolygót is megmenti.

Nehezen tudom elképzelni, hogy a jövőért kampányoló luxusszó életmódja bármilyen tekintetben takarékos, vagy akár azt, hogy gyengéden zsákmányolná ki a Földet az a vegetáriánus termék, amely amerikai menynyiségében készül. Pedig amikor még neveltség tárgya

volt a szakállas, muzsikings tolsztojánus lila passziója, a vegetarizmus, az egyetlen dolog, ami a gúnyolódókat is letorkollhatta, az étrend olcsósága volt, ezért prédikálták a századelő marxista társadalmi reformerei a munkástömegeknek a puritán, húsmentes étkezést. Hiszen amiatt ért fel szinte csendes lázadással húst nem enni, mert a középosztálybeli étkezés elképzelhetetlen volt bőséges, „erőt adó” húsadagok nélkül.

Még hogy léteznek politikától mentes társadalmi szokások! Aztán az 1930-as évek elején arról lehetett olvasni, hogy a német szélsőjobb hívei hosszú hajú, vegetáriánus, Wotan-hívó, fehérbőrű lányok között keresik élettársukat, vezérük, Hitler is éppen alkohol-, nikotin- és húsmentes életmódja miatt rendkívül energikus. Majd, hogy 1938-ban a német vegetáriánusok egyesületét feloszlatták, és a párt és állam nemzeti törekvéseit összhangba hozó Deutsche Gesellschaft für Lebensreformba olvasztották be... Hogy miért? Mert élénk kapcsolatot tartottak fenn a nemzetközi eszperantó mozgalommal! Mosolyoghatnánk a buzgalmon, ha nem ismernénk a történet végét, nem láttunk volna kémfilmeket, és nem tudnánk, hogy a szocializmusban a vegetáriánus mozgalomnak is befellegzett. Ha nyíltan nem is szervezkedhettek, az ötvenes évek élelmiszerhiányok sújtotta Európájában mindennél könnyebb volt illegális vegetáriánusnak lenni.

Példának okáért illegális dohányosnak lenni most sokkal nehezebb. A Mikulás a líftől a táncról kipirulva didereg az ingben, ahogy a bár kijáratától a törvény előírta

távolságot felvéve, büntudatos arccal fújja a szabadelvű levegőbe a cigifüstöt. Már hazafelé ballagok a boltból, végül mandulatejet vettem, mert az olcsóbb volt, mint a tehéntej, amellyel szemben túlcivilizált emberként néhány éve intoleranciát fejlesztettem ki.

Belépek a házba, ahol meleg, mozgásszerűlték, öregek, bevándorlók és hozzám hasonló idegenek laknak, mert ez egy non-profit épület, a tulajdonos leírhatja az adójából a költségeit. Senki sem sokadik generációs „kanadai”, mindenki brazil, kínai, magyar, libanoni, portugál, és így tovább: én is a liberális giccsképeslap apró emberalakja vagyok, pedig nem érzem otthon magam ebben az utópiában.

Mert lehet-e valóság, és nem inkább utópia az, ahol a postaládába melegmagazint dobunk, egynemű párok tologatják a babakocsit, és a szivárványos zászlókkal fellobogóztott utcán kenyérért és tejért menet minden nap flitteres női ruhákba bújó férfiak táncát látom a kirkaton át? De vajon milyen kapcsolatot tart a valósággal az időutazó Kelet-Európa, ahol arab terroristáktól és vegetáriánus biciklistáktól féltik a keresztény értékeket? Mi az amott? Egy bumfordi antifeminista börtölszék? A hanyatló nyugat felett kongató harang hangjától nem hallom jól: tényleg szaporodásra biztatják a középosztálybeli fehéreket?

Pedig a világunknak vége van. Csak még nem tudhatjuk, milyen lesz az új.

ELit Literature House Europe literaturehouseeurope.eu

2016. április 22-én, csütörtökön 11 órától a Petőfi Irodalmi Múzeumban (Budapest, V. Károlyi u. 16.) egész napos workshop

ELit Budapest 2016: Cross Border Literature címmel

Jana Beňová szlovák, Kristian Ban Foss dán, Uglješa Šajtinac szerb, Faruk Šehić bosnyák és Horváth Viktor magyar Európai Irodalmi Díjas írók, francia, portugál, spanyol, olasz, belga, holland, dán, finn, svájci, német, osztrák, lengyel, cseh, szlovák, szlovén, horvát, bolgár és magyar elsőkönyvesek,

valamint magyar írók és irodalmárok részvételével a Szépírók Társaságával való együttműködésben

az ELit, Literaturehouse Europe EU-projekt részeként

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

Lettre
INTERNATIONALE

SZÉPÍRÓK
TÁRSASÁGA